

กระบวนการจัดทำแผนที่เชิงวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา

Songkhla Old Town Cultural Guide Map: The Making Process

อุปถัมภ์ รัตน์สุภา¹

Oopatham Ratanasupa¹

Received: 30/12/2022

Revised: 01/05/2023

Accepted: 01/06/2023

บทคัดย่อ

แผนที่เชิงวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา คือ การแปลงรูปแบบผลลัพธ์ของงานวิจัยทางสถาปัตยกรรมที่เป็นถ้อยคำมาเป็นรูปแบบทางกายภาพและการแสดงข้อมูล เพื่อให้ทั้งผู้ที่สนใจและคนทั่วไปสามารถนำไปใช้เป็นประโยชน์ทางใดทางหนึ่งได้ต่อไป โดยรูปแบบของแผนที่ดังกล่าวจะมี 2 หน้า และประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้ คือ แผนที่ด้านหน้าจะแสดงผังของย่านชุมชนเมืองเก่าทั้งหมด และมีการระบุตำแหน่ง อาคารตึกแถวกรณีศึกษา 8 หลัง ซึ่งเป็นตัวแทนของอาคารตึกแถวที่มีความน่าสนใจ และมีที่มาจากการจำแนกประเภทของรูปแบบทางกายภาพออกเป็น 4 ประเภท คือ อาคารจีนดั้งเดิม อาคารจีนพาณิชย์ อาคารชิโนยูโรเปียน และอาคารร่วมสมัย โดยเลือกนำเสนอในแผนที่ประเภทละ 2 หลัง โดยแต่ละหลังได้แสดงรายละเอียดขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่แสดงอัตลักษณ์เฉพาะตัว พร้อมคำอธิบาย และแผนที่ด้านหลัง จะแสดงภาพถ่ายทัศนียภาพลายเส้นแสดงตำแหน่งตัวอย่างของอาคารที่มีกิจกรรมเชิงวัฒนธรรม 5 รูปแบบ คือ การกินดื่ม การพักอาศัยชั่วคราว ความเชื่อและความศรัทธา กิจกรรมทางสังคม และการพักอาศัยดั้งเดิม

นอกจากนี้แล้วกระบวนการจัดทำแผนที่ฯ ยังได้ตอบคำถามวิจัย โดยใช้การวิจัยแบบผสมผสาน คือ มีการสัมภาษณ์เชิงลึก การสำรวจภาคสนามเพื่อทำการรังวัดและเก็บข้อมูลของกรณีศึกษาที่ใช้ในแผนที่ฯ และการจัดทำแบบสอบถามประเมินความพึงพอใจในการใช้แผนที่ฯ 200 ชุด จากคำถามวิจัยทั้ง 3 ข้อ พบว่า 1) สามารถนำเสนอข้อมูลวิจัยผ่านทางการจัดทำแผนที่ และสื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้ โดยควรมีการอธิบายแบบใช้รูปแบบกายภาพที่เข้าใจง่ายอย่างรวดเร็ว 2) จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสอบถามผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย พบว่าแผนที่เชิงวัฒนธรรมย่านเมืองเก่าสงขลา มีความจำเป็น ควรจะมี เพราะจะเป็นการเพิ่มความเข้าใจและทำให้เห็นคุณค่าในการอนุรักษ์และพัฒนา และ 3) ชาวบ้านและนักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมกับการกระบวนการจัดทำแผนที่ฯ โดยผู้วิจัยได้จัดทำต้นแบบแผนที่ฯ เพื่อให้ง่ายต่อการนำไปใช้ประกอบการสัมภาษณ์ สอบถามความคิดเห็น และการประเมินผลผ่านแบบสอบถาม ซึ่งถ้าชาวบ้านและนักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมในการเลือกกรณีศึกษาผ่านทางการจำแนกประเภทอาคารด้วยตั้งแต่ต้น กระบวนการจัดทำแผนที่ฯ ดังกล่าวก็จะเป็นกระบวนการทำงานอย่างมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: แผนที่เชิงวัฒนธรรม เมืองเก่าสงขลา การจำแนกประเภท อัตลักษณ์ การมีส่วนร่วม

¹ สาขาวิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Department of Architecture, Faculty of Architecture, Silpakorn University

ผู้นิพนธ์ประสานงาน อีเมล: oopatham.ratanasupa.a53@gmail.com

Abstract

Songkhla Old Town Cultural Guide Map is the transformation of word-based architectural research results into physical forms and data representations. So that both those who are interested and the general public can continue to use it in any way. There are two pages on the map: the front map showing the layout of the entire old town area. and the location is specified eight case study buildings which is a representative of the interesting tenement buildings and originated from the classification of physical forms into four types are Traditional Chinese Buildings, Commercial Chinese Buildings, Sino-European Buildings and Contemporary Buildings, selected to be presented on the map, two of each type, each showing details of architectural elements that express individual identity with explanation. And the map on the back is a landscape line showing the location of the building that has five types of cultural activities, namely eating and drinking, temporary accommodation, faith, social affairs and traditional residence.

In addition, the mapping process also answered the research question using a mixed research method, namely have in-depth interviews together with the field surveys for surveying and collecting case studies used in these maps and the preparation of 200 questionnaires to assess satisfaction with the use of maps. From all 3 research questions, it was found that 1. Able to present research data through mapping and related media should be explained in a format that is easy to understand quickly. 2. From in-depth interviews and inquiries, it was found that the stakeholders said that cultural maps in the old town of Songkhla were necessary and should be available. Because it will increase understanding and make the value of conservation and development. 3. Locals and tourists able to participate in the process of mapping by the researcher creating a prototype map for easy use in interviews, asking for opinions and evaluating through questionnaires. If villagers and tourists can participate in the selection of case studies through building classification from the beginning. The mapping process will be a truly participatory work process.

Keywords: Cultural Guide Map, Songkhla Old Town, Classification, Identity, Participation

1. บทนำ

1.1 ที่มาของการศึกษา

ในช่วงเวลาสิบกว่าปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2553-2566) เราจะเห็นถึงความเคลื่อนไหวในการให้ความสำคัญและให้คุณค่าในการอนุรักษ์เมืองเก่า เพื่อทั้งประโยชน์ในเชิงการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติไปจนระดับภูมิภาค โดยสำหรับภูมิภาคคาบสมุทรมลายู เราจะพบว่า นอกจากเมืองมรดกโลกอย่าง ปันัง และมะละกาแล้ว เมืองเก่าภูเก็ต และเมืองเก่าสงขลา ก็เป็นที่จับตามองของทั้งนักวิจัย และนักลงทุน เช่นเดียวกัน โดยเมืองเก่าสงขลา ตั้งอยู่ที่อำเภอเมืองจังหวัดสงขลา บริเวณริมทะเลสาบสงขลา ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวในอดีต เรียกว่า “บ่อยาง” การตั้งถิ่นฐานนี้ เกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2385 ตรงกับรัชสมัยของรัชกาลที่ 3 แห่งราชวงศ์จักรี โดยที่แต่เดิมมีการย้ายถิ่นฐานมาก่อนถึง 2 ครั้ง คือ การตั้งถิ่นฐานครั้งแรกที่ “หัวเขาแดง” และครั้งที่สองย้ายมา “แหลมสน” ซึ่งทั้งสองพื้นที่ตั้งอยู่ฝั่งตรงกันข้ามกับ “บ่อยาง” หรือ พื้นที่อำเภอเมืองจังหวัดสงขลาในปัจจุบัน (สงบ ส่งเมือง, 2523) ในปี พ.ศ. 2553 รัฐบาลนำโดยคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง ได้มีมติยกให้เมืองเก่าสงขลาเป็นมรดกชาติ ทำให้ชาวสงขลา รวมถึงนักวิจัยและนักท่องเที่ยว ตื่นตัวในการค้นหาคุณค่าที่แท้จริงของเมืองเก่าสงขลา

ผ่านเหตุการณ์ต่าง ๆ ทางประวัติศาสตร์มากกว่าสองร้อยปี แผนที่เชิงวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาตามดำริของผู้วิจัยจะไม่ใช่เป็นเพียงแค่แผนที่สวยงามเพื่อแจกจ่ายบริการเพื่อนักท่องเที่ยวเท่านั้น แต่กระบวนการเพื่อการได้มาซึ่งแผนที่ฯ ดังกล่าวจะเป็นกระบวนการทำวิจัยที่มีการเก็บข้อมูลจากหลักฐานปฐมภูมิ และทุติยภูมิอย่างละเอียดก่อนเข้าสู่กระบวนการสำรวจจริงวัด การสัมภาษณ์เชิงลึก และการประเมินการใช้แผนที่ฯ ผ่านทางแบบสอบถาม 200 ชุด การจำแนกประเภทของสถาปัตยกรรมในพื้นที่ การกำหนดเกณฑ์การเลือกสถาปัตยกรรมและพื้นที่ที่จะเก็บข้อมูล การบูรณาการข้อมูลต่าง ๆ เพื่อจัดทำในแผนที่ฯ ไปจนถึงกระบวนการจัดทำแผนที่ฯ ขั้นต้นเพื่อทำการประเมินผลโดยการแจกจ่ายให้ชาวบ้าน นักท่องเที่ยวและผู้สนใจได้ติชม โดยจะนำข้อเสนอแนะต่าง ๆ มาปรับแก้ไขให้แผนที่ฯ มีความสมบูรณ์ การเลือกสถาปัตยกรรมและพื้นที่ จะให้ความสำคัญกับการเป็นมรดกร่วมกันของชาวสงขลา กล่าวคือ ถ้าเป็นกรณีศึกษาอาคารบ้านเรือนก็จะใช้เกณฑ์ของอาคารบ้านเรือนที่มีการใช้สอยพื้นที่และวิถีชีวิตที่แท้จริงของชาวบ้าน โดยถือว่าการเปลี่ยนแปลงของวิถีการอยู่ของชาวบ้าน ก็เป็นมรดกร่วมกันอันงดงามที่ปรับเปลี่ยนตัวเอง สะท้อนลงสู่การปรับตัวของสถาปัตยกรรม พื้นที่และการเลือกกรณีศึกษาที่ยังไม่ได้มีการแทรกแซงหรือปรับเปลี่ยนพื้นที่ใช้สอยเพื่อประโยชน์ในเชิงการท่องเที่ยว แต่ในการเก็บข้อมูลภาคสนาม ก็ยังคงมีการเก็บข้อมูลสถาปัตยกรรมที่ได้รับการปรับเปลี่ยนโดยปัจจัยภายนอก หรือนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของภาครัฐ โดยผู้วิจัยอาจใช้การนำเสนอข้อมูลเหล่านี้ในรูปแบบอื่น ๆ เช่น รูปแบบของวัฒนธรรมการกิน หรือ วัฒนธรรมใหม่ที่แทรกแซงในพื้นที่ดั้งเดิม (พาฝัน นิลสวัสดิ์ คูหาเมลน์, 2563)

ประเด็นและกระบวนการที่ผู้วิจัยต้องการนำเสนอเชิงคุณค่าของการวิจัย คือ การวิจัยนี้ทุกกระบวนการในการทำวิจัยจะสามารถเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนในคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ นักวิจัย และผู้สนใจ เนื่องจากทุกกระบวนการจะมีการจัดทำรายละเอียดแสดงผ่านโซเชียลมีเดีย โดยผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลเมืองเก่าสงขลาและได้นำเสนอข้อมูลผ่านทาง Facebook Page ชื่อ “Atelier Singora” ซึ่งผู้วิจัยได้จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2561 โดยแผนที่ฯ จะเป็นผลลัพธ์ขั้นสุดท้ายของการวิจัยนี้ และจะมีการจัดพิมพ์แผนที่ฯ เพื่อแจกจ่ายเผยแพร่ต่อสาธารณะในขั้นสุดท้าย โดยมี QR-Code ที่เชื่อมโยงกับข้อมูลรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจในข้อมูลเชิงลึก รวมถึงสามารถต่อยอดไปสู่การรับรู้แผนที่ฯ ผ่านทางนวัตกรรม และการสำรวจเยี่ยมชมภายในอาคารบ้านเรือนแบบเสมือนจริง ในกรณีที่อาคารบ้านเรือนที่ผู้วิจัยเลือกเป็นกรณีศึกษาจัดทำรายละเอียดในแผนที่ฯ ดังกล่าวไม่สามารถเปิดให้ผู้สนใจเข้าเยี่ยมชมภายในอาคารได้ กระบวนการเก็บข้อมูลและข้อเสนอแนะสืบเนื่องของงานวิจัยนี้ ยังเป็นประโยชน์ต่อการจัดทำโครงการท่องเที่ยวชุมชน ยับ เอียน ฉ่วย ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่เมืองเก่า เปิดใช้งานเมื่อวันอังคารที่ 27 กันยายน 2565 ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการสำรวจจริงวัด และเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์พัฒนาต่อเจ้าของ และการจัดงานสถาปนิกทักซิณ 2566 ช่วงวันที่ 23-26 กุมภาพันธ์ 2566 ซึ่งได้ใช้ภาพสามมิติและข้อมูลจากงานวิจัยนี้ประกอบการจัดงานดังกล่าว (ผู้วิจัยได้รับเชิญเป็นที่ปรึกษากรรมการจัดงานฯ และเป็นวิทยากรบรรยาย)

1.2 คำถามในการศึกษา

1.2.1 กระบวนการศึกษาลักษณะทางกายภาพของย่านเมืองเก่าสงขลา สามารถนำเสนอข้อมูลดังกล่าวผ่านทางแผนที่ฯ และสื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้อย่างไรบ้าง

1.2.2 แผนที่เชิงวัฒนธรรมแห่งย่านเมืองเก่าสงขลามีความจำเป็นและสามารถทำให้นักท่องเที่ยวมีความเข้าใจและให้ความสำคัญต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้หรือไม่ อย่างไร

1.2.3 ชาวบ้านและนักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมกับการจัดทำแผนที่ฯ ได้อย่างไรบ้าง

1.3 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

- 1.3.1 เพื่อศึกษา จำแนกประเภท และให้คุณค่าต่อสถาปัตยกรรมและพื้นที่ในเมืองเก่าสงขลา
- 1.3.2 เพื่อศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน และพัฒนาการของเมืองเก่าสงขลาและเปรียบเทียบกับเมืองท่าที่สำคัญบนคาบสมุทรมลายู
- 1.3.3 เพื่อศึกษากระบวนการจัดทำแผนที่เชิงวัฒนธรรม จากกรณีศึกษาที่น่าสนใจ และนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการจัดทำแผนที่เชิงวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา
- 1.3.4 เพื่อจัดทำแผนที่เชิงวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา โดยเป็นแผนที่ฯ ที่สามารถเชื่อมโยงกับข้อมูล และรายละเอียดต่าง ๆ โดยการนำเสนอผ่านทางโซเชียลมีเดียตามกระบวนการวิจัย และจัดพิมพ์แผนที่ฯ แจกจ่ายสู่สาธารณะ

1.4 ขอบเขตและข้อจำกัด

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

- 1) ทฤษฎีทางผังเมืองที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของเมือง โดยเฉพาะเมืองท่าที่เป็นเมืองเก่า
- 2) ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมและสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้าง
- 3) ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และพัฒนาทางสถาปัตยกรรมและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน
- 4) ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น และคำจำกัดความสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น
- 5) ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมมนุษย์และสภาพแวดล้อม

1.4.2 ขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษา

ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ศึกษาในขอบเขตบริเวณของเมืองเก่าสงขลา คือ ขอบเขตภายในแนวกำแพงเมืองเก่าเดิม (ณัฐนิภรณ์ น้อยเส็งี่ยม, 2559) (ตามรูปที่ 1) โดยเลือกตึกแถวกรณีศึกษาและสถาปัตยกรรมแวดล้อม จากเงื่อนไขต่าง ๆ ดังนี้

- 1) ตึกแถวและสถาปัตยกรรมที่สะท้อนพัฒนาการและความเคลื่อนไหวของเมืองเก่าสงขลาทั้ง 4 ยุคสมัย ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การจำแนกประเภทอาคารตึกแถวตามรูปแบบและอายุ รวมถึงเลือกกรณีศึกษาจากอาคารที่สามารถทำการสำรวจจริงวัดได้
- 2) ตึกแถวที่ชาวบ้านยังคงใช้เป็นที่พักอาศัย และยังคงใช้วิถีชีวิตแบบเดิม ซึ่งกรณีศึกษาประเภทนี้จะสะท้อนพัฒนาการของอาคารตึกแถวจากปัจจัยภายใน หรือความต้องการที่แท้จริงของชาวบ้าน
- 3) สถาปัตยกรรมและพื้นที่ที่มีการปรับเปลี่ยนไปตามวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปของชาวเมืองเก่าสงขลา จากผลกระทบจากปัจจัยภายนอก ในที่นี้คือ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว นโยบายของภาครัฐ และเศรษฐกิจ

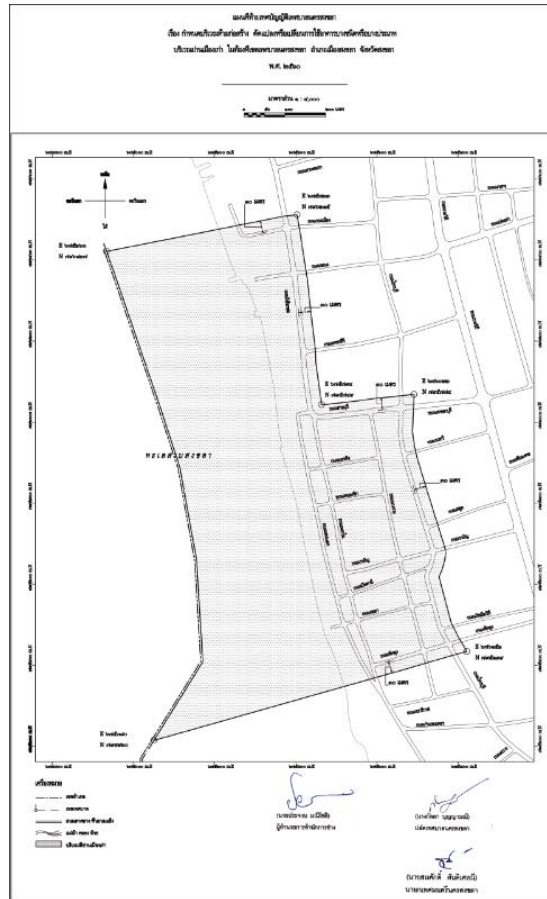
รูปที่ 3 รายละเอียดของอาคารในแผนที่เดินเที่ยวย่านเมืองเก่าสงขลา
ที่มา: ภาศึเมืองเก่าสงขลา (2560)

ผู้วิจัยพบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่ในประเด็นการทำวัฒนธรรมให้เป็นสินค้าการท่องเที่ยว เช่น คณะทำงานแผนพัฒนาและอนุรักษ์เมืองเก่าสงขลา ในปี พ.ศ.2554 ได้มีแนวนโยบายสองทาง คือ

1) แนวทางที่สนใจกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมและสนับสนุนให้กิจกรรมดังกล่าวเป็นตัวขับเคลื่อนและเป็นจุดขายสำหรับการท่องเที่ยวไม่ว่าตลาดน้ำซึ่งเคยมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ว่าเคยมีอยู่จริงในอดีตหรือยังคงอยู่ในปัจจุบัน หรือไม่เคยมีอยู่ในพื้นที่มาก่อน แต่หน่วยงานรัฐหรือเอกชน มีนโยบายสนับสนุนให้สรรค์สร้างสภาพแวดล้อม หรือตลาดน้ำจำลอง เพื่อสร้างบรรยากาศในการท่องเที่ยว หรือโครงการถนนคนเดิน เป็นต้น

2) แนวทางที่สนใจสถาปัตยกรรม เช่น โบราณสถานและพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ แนวทางข้างต้นได้ปรากฏ ที่พื้นที่ศึกษา คือ เมืองเก่าสงขลาเช่นเดียวกัน โดยภาครัฐและเอกชนพยายามผลักดันให้มีการท่องเที่ยวแบบถนนคนเดิน โดยแบ่งเส้นทางการเดินเป็น 2 เส้นทาง คือ เส้นทางเดินเล่นงานศิลปะและสถาปัตยกรรม และเส้นทางการเดินเพื่อหาของกินตามร้านอาหารที่มีอยู่ดั้งเดิมในพื้นที่เมืองเก่าสงขลา โดยผู้วิจัยมีความเชื่อว่าการให้ข้อมูลเพิ่มเติมสำหรับสถาปัตยกรรมและพื้นที่ในทั้งสองเส้นทาง รวมถึงการกำหนดเส้นทางเดินที่สอดคล้องกับเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นยุคสมัยของสถาปัตยกรรม หรือเรื่องราวเหตุการณ์ที่สำคัญในอดีต จะทำให้ผู้มาเยี่ยมชมเข้าใจที่มาและพัฒนาการของเมืองเก่าสงขลาได้ดียิ่งขึ้น (Suwannachart, 2010)

รวมถึงการสนับสนุนจากทางภาครัฐโดยเทศบาลนครสงขลา ในการกำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ตัดแปลง หรือเปลี่ยนการใช้อาคารบางชนิดหรือบางประเภทบริเวณย่านเมืองเก่า ในท้องที่เขตเทศบาลนครสงขลา อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา พ.ศ. 2560 (รูปที่ 4)

รูปที่ 4 เทศบัญญัติเทศบาลนครสงขลา เรื่อง กำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเปลี่ยนแปลงใช้อาคารบางชนิดหรือบางประเภทบริเวณย่านเมืองเก่า ในท้องที่เขตเทศบาลนครสงขลา อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา พ.ศ. 2560

ผู้วิจัยพบว่า ในงานวิจัยส่วนใหญ่ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับย่านเมืองเก่าสงขลาทางใดทางหนึ่ง เช่น วิทยานิพนธ์ในระดับมหาบัณฑิตทางสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร โดย สุภาวดี เชื้อพราหมณ์ เรื่อง ตึกแถว ผลผลิตทางกายภาพและวัฒนธรรม ในชุมชนเมืองเก่า จังหวัดสงขลา พ.ศ. 2546 ซึ่งศึกษาย่านเมืองเก่าสงขลาเป็นพื้นที่ศึกษา สถาปัตยกรรมตึกแถวที่ได้รับอิทธิพลจากจีน โดยจะมีการให้ความสำคัญกับองค์ประกอบ รายละเอียด วัสดุ และโครงสร้าง ที่ได้รับอิทธิพลจากจีน แต่ยังไม่ได้ลงรายละเอียดในประเด็นการเลือกใช้เทคนิคการก่อสร้างในการต่อเติม ซ่อมแซมหรือวัสดุทดแทนในกรณีวัสดุแบบเดิมไม่ได้มีการผลิตแล้ว ในปัจจุบัน หรือประเด็นในรูปแบบของการปรับเปลี่ยนทางกายภาพของสถาปัตยกรรมและพื้นที่ซึ่งประเด็นดังกล่าวจะมีความสำคัญต่อการคงอยู่ของสถาปัตยกรรมตึกแถวในย่านสงขลาเมืองเก่าในปัจจุบัน และอนาคต (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย และองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา, 2560)

การจัดทำ Workshop ที่ป็นิ่งในประเด็นของการเลือกใช้เทคนิคและวัสดุที่เหมาะสมในการซ่อมแซมอาคารตึกแถวซึ่งดำเนินงานโดย Dr.Nikhil Joshi แห่งภาควิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งชาติสิงคโปร์ (NUS) โดยการทดลองใช้ปูนดำหรือซีเมนต์ขาวในสูตรต่าง ๆ เพื่อทดสอบกับการบูรณะ ซ่อมแซมภายใน และภายนอก อาคารตึกแถว เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะที่เหมาะสมสำหรับการบูรณะอาคารตึกแถวที่มีการตั้งอยู่ทั่วไปโดยเฉพาะเมืองท่าบนคาบสมุทรมลายู (พ.ศ. 2563-2566) ผู้วิจัยตั้งคำถามว่าเรามีองค์ความรู้หรือข้อมูลเพียงพอหรือไม่ในการการบูรณะซ่อมแซมอาคารตึกแถวในย่านเมืองเก่าสงขลา ถ้าไม่ องค์กรหรือหน่วยงานใดควรรับผิดชอบหรือให้ข้อมูลแก่สาธารณชนเกี่ยวกับประเด็นนี้ ไม่ว่าจะป็นสถาบันการศึกษาที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่น ซึ่งยังไม่เคยมีการทำวิจัยหรือมีข้อมูลเพียงพอในประเด็นนี้เลย กรมศิลปากรซึ่งจะรับผิดชอบในขอบเขตของอาคารโบราณสถาน เท่านั้น หรือเอกชน ซึ่งมีความอิสระสามารถดำเนินการต่าง ๆ ได้อย่าง

รวดเร็วกว่าเดิมที่ หรือจะเป็นการร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาส่วนกลาง เช่น คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ซึ่งมีองค์ความรู้เหล่านี้อยู่มากพอ และมีบุคลากรที่เชี่ยวชาญทั้งภาคทฤษฎีและการปฏิบัติการ ที่สามารถจัดทำ Workshop เพื่อให้ความรู้ที่องค์กรท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง โดยอาจมีการแลกเปลี่ยนความรู้ กับคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งชาติสิงคโปร์ (NUS) ซึ่งอาจมีองค์ความรู้ที่แตกต่างกันเพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุดในการอนุรักษ์ซ่อมแซมอาคาร ตึกแถวในย่านเมืองเก่า ในระดับภูมิภาคต่อไปในอนาคต โดยใช้สนามเมืองเก่าสงขลาเป็นพื้นที่ปฏิบัติการทดลอง

ผู้วิจัยพบว่า สามารถสืบค้นข้อมูลในเชิงประวัติศาสตร์ ประวัติของพื้นที่ และรายละเอียดของชาวสงขลาเมืองเก่า ได้ อย่างละเอียดจากนักวิชาการท้องถิ่น ทั้งที่มหาวิทยาลัยทักษิณ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี หรือ สถาบันทักษิณคดีศึกษา โดยผู้วิจัยสามารถนำมาเทียบกับข้อมูลที่ได้จากส่วนกลาง หรือของนักวิชาการจากประเทศเพื่อนบ้าน เช่น มหาวิทยาลัยมลายา ประเทศมาเลเซีย หรือ มหาวิทยาลัยแห่งชาติสิงคโปร์ ซึ่งอาจมีชุดข้อมูลที่มีเนื้อหาแตกต่างกันสิ่งที่ น่าสนใจสำหรับข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ คือ การเคยมีอยู่ขององค์ประกอบที่สำคัญของเมืองเก่าสงขลา เช่น กำแพงเมือง หรือ ซุ้มประตูเข้าเมือง เพราะองค์ประกอบเหล่านี้จะมีความสำคัญในการทำความเข้าใจต่อการรับรู้เมืองเก่าสงขลาในอดีตไปจนถึง เหตุผลที่บางองค์ประกอบยังคงอยู่ และบางองค์ประกอบได้หายไป นั่นคือ ประเด็นเงื่อนไขของการแปรเปลี่ยนเราสามารถ สร้างสัญลักษณ์บางอย่างในปัจจุบัน เพื่อเป็นตัวแทนขององค์ประกอบที่เคยมีอยู่ในอดีตเหล่านั้น ได้อย่างไร

ผู้วิจัยสนใจในการทำวิจัยเชิงรุก ในที่นี้ คือ ผู้วิจัยมีความเชื่อว่าการวิจัยนี้ นอกจาก จะได้ผลลัพธ์ คือ แผนที่เชิง วัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาที่จะส่งเสริมคุณค่าของพื้นที่ ทั้งในมิติของการท่องเที่ยว และมิติในเรื่อง การรวบรวม การจัดระเบียบ ข้อมูล การวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้ได้มาเพื่อการเลือกสรรวัตถุดิบที่จะนำมาเสนอบนแผนที่ฯ ดังนั้นรูปแบบใน การทบทวนวรรณกรรม จะรวมถึงการศึกษาและรวบรวมตัวอย่าง แผนที่เชิงวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่น่าสนใจเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ ในกระบวนการจัดทำแผนที่เชิงวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา ซึ่งโดยปกติการจัดทำแผนที่ฯ จะเพื่อเวลาให้มีกรลองใช้ และ ประเมินผล โดยนำคำติชม และข้อเสนอแนะของผู้ใช้มาปรับปรุงแผนที่ฯ ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

1.6 วิธีการดำเนินการวิจัย

แบบการวิจัย (Research Design)

ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงผสมผสาน ทั้งการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ และการอภิปรายผลข้อมูลด้วยการ พรรณนาเชิงวิเคราะห์ประกอบภาพถ่าย ภาพถ่ายทางอากาศ ภาพสเก็ต ภาพทัศนียภาพ แบบสำรวจจริงวัดทางสถาปัตยกรรม และหุ่นจำลองสามมิติ โดยการสืบค้นข้อมูล จากเอกสารขั้นต้นและชั้นรอง ร่วมกับการเก็บข้อมูลภาคสนามตามขอบเขตพื้นที่ ศึกษา และนำชุดข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และคัดสรรวัตถุดิบ นำเสนอผ่านทางแผนที่เชิงวัฒนธรรมเมืองเก่า สงขลา และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการจัดทำแบบสอบถามประเมินความพึงพอใจในการใช้แผนที่ฯ 200 ชุด โดยมีกระบวนการดำเนินงานตามลำดับ ดังนี้

เดือนที่ 1 - เดือนที่ 3	เก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ (เน้นการทบทวนวรรณกรรม) เก็บข้อมูลทั้ง ในเชิงประวัติศาสตร์ และตัวอย่างและกระบวนการการทำแผนที่ฯที่มีลักษณะ ไกลเคียงกัน
เดือนที่ 4 - เดือนที่ 6	การลงภาคสนาม เพื่อทำความเข้าใจพื้นที่ศึกษา และจัดทำแบบสำรวจจริงวัด ผู้วิจัย และผู้ช่วยวิจัย 6 ท่าน ลงสำรวจภาคสนาม สำรวจจริงวัดอาคารที่น่าสนใจและ สัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่
เดือนที่ 7 - เดือนที่ 9	จัดทำร่างแผนที่ฯ และลองนำเสนอในพื้นที่ศึกษา (การประเมินผลการใช้แผนที่ฯ ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย 6 ท่าน จัดทำแบบจริงวัดทางสถาปัตยกรรม และร่างแผนที่ฯ มี

การนำเสนอผ่านทาง Social Media และขอคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ และผู้ที่เคยสัมผัสภาษาเชิงลึก

เดือนที่ 10 - เดือนที่ 12 แก่ไขแผนที่ทำให้มีความสมบูรณ์ (ผลลัพธ์จะได้แผนที่ฯ ที่มีความสมบูรณ์เป็น Version แรก ทำการประเมินความพึงพอใจการใช้แผนที่ฯ ผ่านการจัดทำแบบสอบถาม 200 ชุด โดยใช้ทีมงานผู้ช่วยวิจัย 4 ท่าน จัดทำรายงานการวิจัยและบทความที่เกี่ยวกับกระบวนการจัดทำแผนที่ฯ)

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.7.1 กระบวนการศึกษาวิจัยดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจและต้องการศึกษากระบวนการจัดทำแผนที่เชิงวัฒนธรรม ซึ่งผู้วิจัยเน้นกระบวนการที่ได้มาซึ่งข้อมูลและวัตถุดิบในการนำมาใช้จัดทำแผนที่ฯ ดังนั้นจึงไม่เพียงแต่แผนที่ฯ ฉบับสมบูรณ์ที่จะเป็นตัวอย่งต่อผู้สนใจนำไปจัดทำแผนที่ลักษณะเดียวกัน แต่กระบวนการในการดำเนินการจะเป็นข้อเสนอแนะวิธีการจัดทำแผนที่ฯ ไปทั้งกระบวนการ

1.7.2 ผู้ศึกษาวิจัยนำผลลัพธ์จากการวิจัย คือ แผนที่เชิงวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา รายงานวิจัย และบทความที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการจัดทำแผนที่ฯ นำเสนอและเผยแพร่ต่อสาธารณชนและผู้สนใจ

1.7.3 เพื่อนำกระบวนการและผลศึกษาวิจัยมาเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนทางสถาปัตยกรรม

2. กระบวนการจัดเตรียมข้อมูลและเอกสาร

2.1 ข้อมูลและเอกสารที่ต้องเตรียมพร้อมก่อนการสำรวจภาคสนาม

2.1.1 ภาพถ่ายทางอากาศ และจัดทำแผนที่เพิ่มเติมในส่วนการแสดงเส้นทางสัญจรในพื้นที่ทั้งตำบลบ่อียง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา (รูปที่ 5 และ 6) และภาพถ่ายทางอากาศและแผนที่แสดงขอบเขตของอาคารต่าง ๆ ในย่านเมืองเก่าสงขลา (รูปที่ 7 และ 8) โดยสามารถหาภาพถ่ายทางอากาศและแผนที่เส้นทางสัญจรได้จาก Google Map

รูปที่ 5 (ซ้าย) ภาพถ่ายดาวเทียมแสดงพื้นที่ตำบลบ่อียง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา และพื้นที่โดยรอบ

รูปที่ 6 (ขวา) ผังแสดงเส้นทางสัญจรในพื้นที่ตำบลบ่อียง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา และพื้นที่โดยรอบ

รูปที่ 7 (ซ้าย) ภาพถ่ายดาวเทียมแสดงพื้นที่ย่านเมืองเก่าสงขลา

รูปที่ 8 (ขวา) ผังแสดงขอบเขตอาคารในบริเวณย่านเมืองเก่าสงขลา

2.1.2 ภาพถ่ายและวีดิโอย่านเมืองเก่าสงขลาจากโดรน เพื่อทำความเข้าใจในพื้นที่ (รูปที่ 9)

รูปที่ 9 ภาพถ่ายโดรนแสดงพื้นที่ย่านเมืองเก่าสงขลาและบริเวณโดยรอบ

ที่มา: https://youtu.be/zkh_Evy-MQw

2.2 ข้อมูลที่ต้องจัดทำระหว่างสำรวจภาคสนาม

- 2.2.1 สำรวจและจำแนกอาคารในย่านเมืองเก่าสงขลา ตามความสูงของอาคาร (รูปที่ 10)
- 2.2.2 สำรวจและจำแนกอาคารในย่านเมืองเก่าสงขลา ตามรูปแบบกายภาพ (รูปที่ 11)
- 2.2.3 สำรวจและจำแนกอาคารในย่านเมืองเก่าสงขลา ตามการใช้สอยพื้นที่ (รูปที่ 12)
- 2.2.4 สำรวจร้านอาหาร สถานที่ที่น่าสนใจ และที่พักในย่านเมืองเก่าสงขลา (รูปที่ 13)
- 2.2.5 สำรวจรังวัดอาคารตึกแถวกรณีศึกษา 5 อาคาร

2.2.6 ถ่ายภาพและวิดีโอเพื่อเก็บข้อมูลอาคารตลอดแนวของถนนนครนอก ถนนนครใน และถนนนางงาม

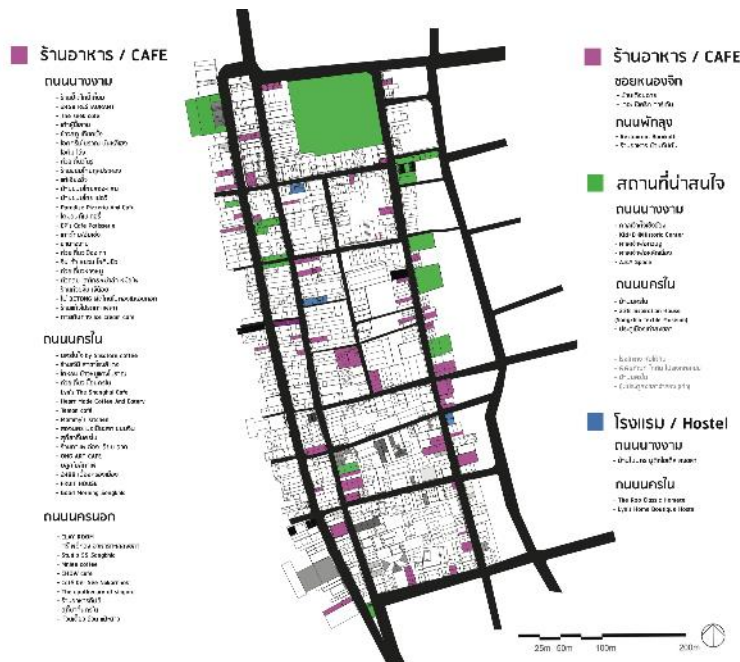
2.2.7 สัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ย่านเมืองเก่าสงขลา เช่น ผู้ประกอบการ ชาวบ้าน และนักท่องเที่ยว

รูปที่ 10 (ซ้าย) ผังแสดงการจำแนกอาคารในย่านเมืองเก่าสงขลา ตามความสูงของอาคาร

รูปที่ 11 (กลาง) ผังแสดงการจำแนกอาคารในย่านเมืองเก่าสงขลา ตามรูปแบบกายภาพ

รูปที่ 12 (ขวา) ผังแสดงการจำแนกอาคารในย่านเมืองเก่าสงขลา ตามการใช้สอยพื้นที่

รูปที่ 13 ผังแสดงร้านอาหาร สถานที่ที่น่าสนใจ และที่พักในย่านเมืองเก่าสงขลา

2.3 ข้อมูลที่จัดทำหลังจากสำรวจภาคสนาม

2.3.1 สำรวจและแสดงตำแหน่งอาคารในย่านเมืองเก่าสงขลา ตามภาพถ่ายรูปด้านหน้าของช่างภาพท้องถิ่น คือ คุณรัฐนคร ปิยะศิริโสฬส (นิทรรศการภาพถ่าย เมื่อวันที่ 11-27 กันยายน 2563) บนถนนนครนอก นครใน และนางงาม ตามลำดับ (รูปที่ 14 15 16 และ 17)

2.3.2 จัดทำแบบสำรวจจริงวัดอาคารกรณีศึกษา (ยกตัวอย่าง 3 อาคาร) โดยได้มีการเปรียบเทียบองค์ประกอบของอาคารตึกแถวกรณีศึกษากับอาคารตึกแถวที่ป็นัง (รูปที่ 17 18 19 และ 20)

รูปที่ 14 ฝั่งแสดงตำแหน่งอาคารที่มีภาพถ่ายรูปด้านหน้า บนถนนคนนอก (ทั้งสองฝั่ง)

รูปที่ 15 ฝั่งแสดงตำแหน่งอาคารที่มีภาพถ่ายรูปด้านหน้า บนถนนคนใน (ฝั่งตะวันออก)

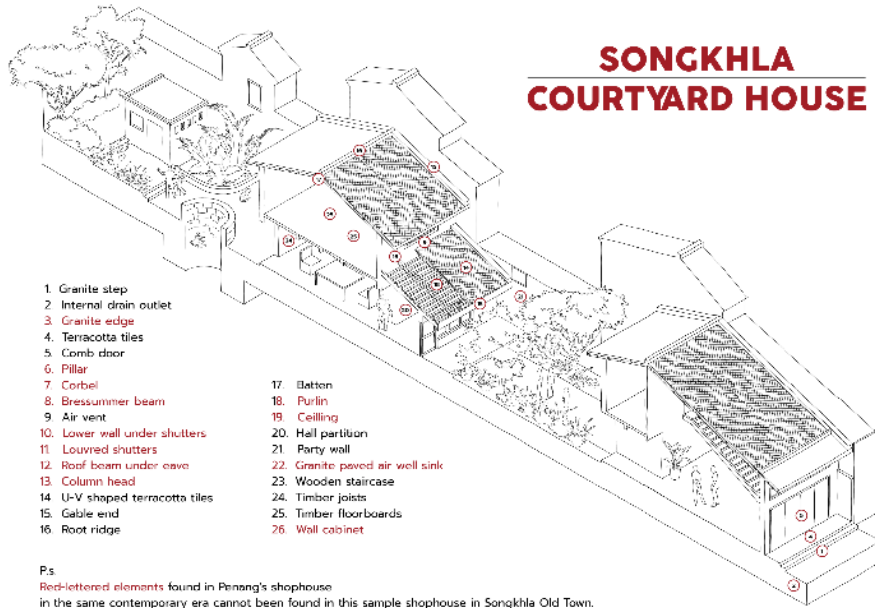

รูปที่ 16 ฝั่งแสดงตำแหน่งอาคารที่มีภาพถ่ายรูปด้านหน้า บนถนนนครใน (ฝั่งตะวันตก)

รูปที่ 17 ฝั่งแสดงตำแหน่งอาคารที่มีภาพถ่ายรูปด้านหน้า บนถนนนางงาม (ทั้งสองฝั่ง)

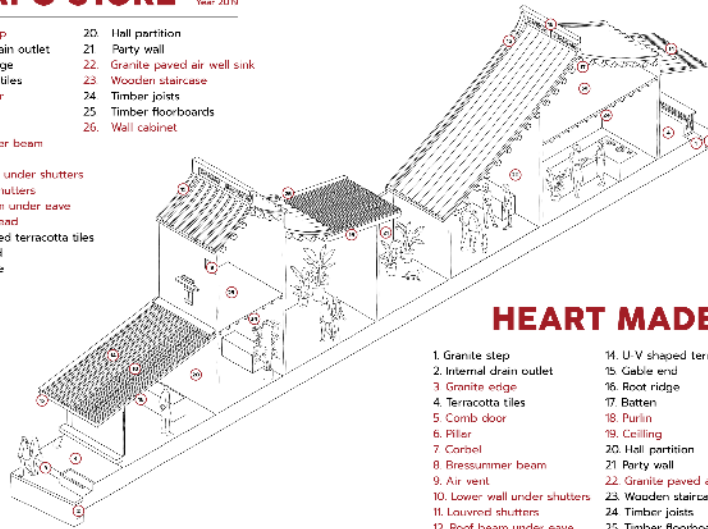
SONGKHLA COURTYARD HOUSE

รูปที่ 18 ผังแสดงตำแหน่งอาคารที่มีภาพถ่ายรูปด้านหน้า บนถนนนางงาม
โดยเปรียบเทียบองค์ประกอบของอาคารตึกแถวกรณีศึกษากับอาคารตึกแถวที่ป็นัง

APO STORE Year: 2019

1. Granite step	20. Hall partition
2. Internal drain outlet	21. Party wall
3. Granite edge	22. Granite paved air well sink
4. Terracotta tiles	23. Wooden staircase
5. Comb door	24. Timber joists
6. Pillar	25. Timber floorboards
7. Corbel	26. Wall cabinet
8. Brassummer beam	
9. Air vent	
10. Lower wall under shutters	
11. Louvred shutters	
12. Roof beam under eave	
13. Column head	
14. U-V shaped terracotta tiles	
15. Gable end	
16. Root ridge	
17. Batten	
18. Purlin	
19. Ceiling	

HEART MADE Year: 2019

P.S.
Red-lettered elements found in Penang's shophouse
in the same contemporary era cannot be found in this sample shophouse in Songkhla Old Town.

รูปที่ 19 แบบสำรวจรังวัดอาคารกรณีศึกษาอาคารพักอาศัยแห่งหนึ่งบนถนนนครใน
โดยเปรียบเทียบองค์ประกอบของอาคารตึกแถวกรณีศึกษากับอาคารตึกแถวที่ป็นัง

LYN'S THE SHANGHAI CAFE

Typology Mode:
Traditional Chinese Residential to be Adaptive Reuse.

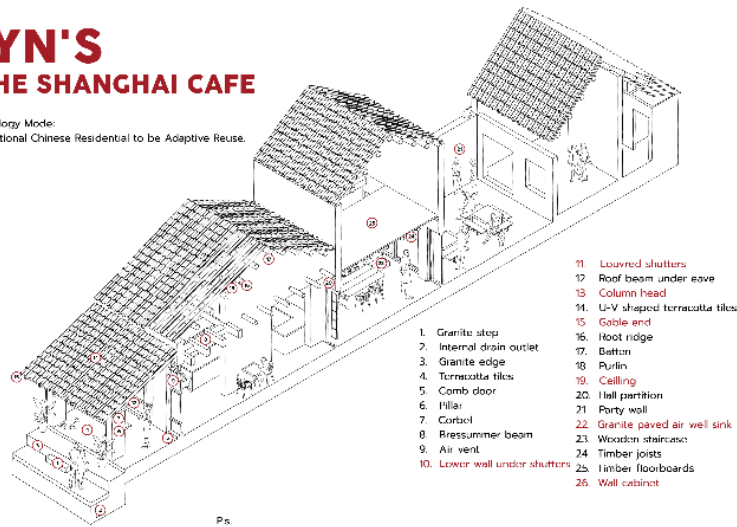

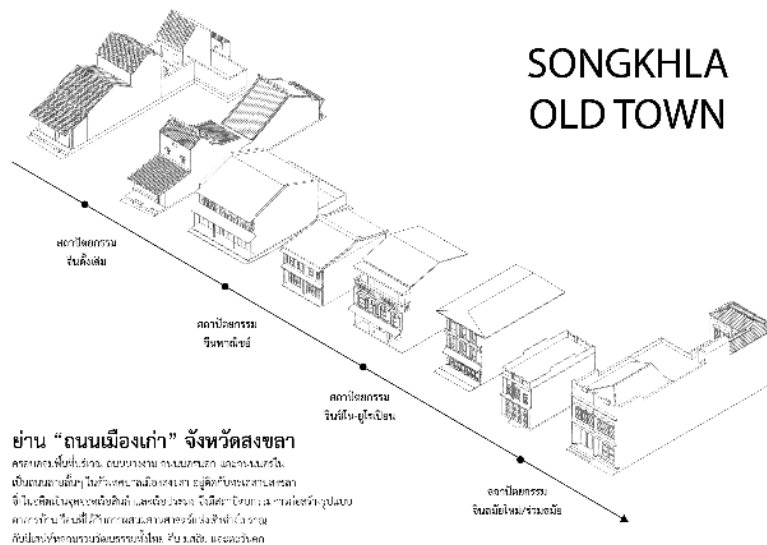
Fig.
Red lettered elements found in Penang's shophouse
in the same contemporary era cannot be found in this sample shophouse in Songkhla Old Town.

รูปที่ 20 แบบสำรวจรังวัดอาคารกรณีศึกษาอาคารร้านค้าและคาเฟ่ซึ่งตั้งอยู่ระหว่างถนนนครนอกและถนนนครใน โดยเปรียบเทียบองค์ประกอบของอาคารตึกแถวกรณีศึกษากับอาคารตึกแถวที่ป็นัง

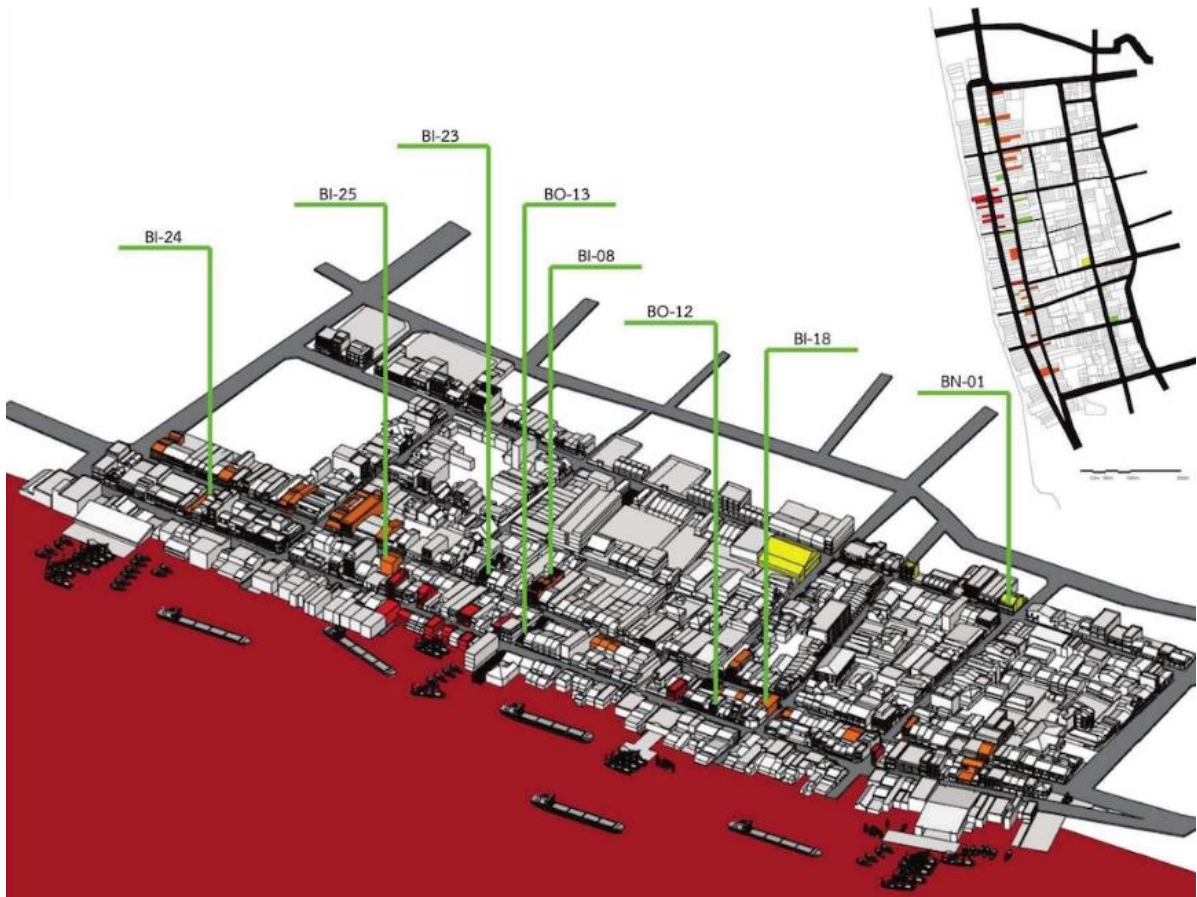
2.3.3 กระบวนการจัดทำแผนภูมิ และแผนภาพ เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ข้อมูลทั้งข้อมูลในเชิงปริมาณและคุณภาพ ได้ชัดเจน เข้าใจง่าย และน่าสนใจ

2.3.4 จำแนกอาคารตึกแถวเมืองเก่าสงขลาออกเป็น 4 ประเภท คือ อาคารจีนดั้งเดิม อาคารจีนพาณิชย์ อาคารชิโนยูโรเปียน และอาคารร่วมสมัย (สุภาวดี เชื้อพราหมณ์, 2546) และเลือกกรณีศึกษาประเภทละ 2 อาคาร เพื่อทำการสำรวจรังวัด จัดทำแบบทางสถาปัตยกรรม โดยใช้ภาพถ่ายรูปด้านหน้าอาคารจากช่างภาพท้องถิ่น คือ คุณรัตนากร ปิยะศิริโสฬส (พ.ศ. 2563)

2.3.5 จัดทำแผนภูมิประกอบ และผังแสดงตำแหน่งของอาคาร (รูปที่ 21 และ 22)

รูปที่ 21 แผนภูมิแสดงการจำแนกประเภทอาคารตึกแถวในย่านเมืองเก่าสงขลา

รูปที่ 22 ผังแสดงตำแหน่งอาคารตึกแถวกรณีศึกษา

3. กระบวนการจัดทำแผนที่เชิงวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา

3.1 การกำหนดรูปแบบและวิธีการทำแผนที่

3.1.1 จัดทำอาคาร 3 มิติทุกอาคารในย่านเมืองเก่าสงขลา (รูปที่ 23)

รูปที่ 23 ผังแสดงตำแหน่งอาคารตึกแถวกรณีศึกษา

4. การประเมินความพึงพอใจในการใช้แผนที่ฯ

แบบประเมินความพึงพอใจในการใช้แผนที่เชิงวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา

ก่อนใช้แผนที่ฯ ท่านทราบเส้นทาง และ สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์เชิงวัฒนธรรมของเมืองเก่าสงขลาหรือไม่ ?

- ไม่ทราบ
- ทราบน้อย
- ทราบค่อนข้างมาก
- ทราบครบถ้วน

ชี้แจง : 1= ไม่ทราบ 2 = น้อย 3 = ปานกลาง 4 = มาก 5 = มากที่สุด

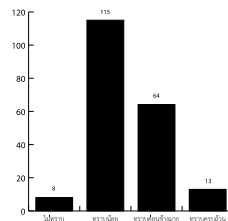
รายการ	ความพึงพอใจ				
	5	4	3	2	1
1. อยุ่ชัดเจน ง่ายต่อการดู					
2. อยุ่ชัดพอจนอ่านได้จนครบถ้วนสมบูรณ์					
3. มีความสะดวก สบายต่อการดู และใช้งานง่าย					
4. ความรู้/พจนานุกรม ครอบคลุมได้ดี					
5. อยุ่เหมาะสมต่อการใช้งาน					
6. ทำให้ผู้ใช้วัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาเกิดความสนใจ					
7. ทำให้ผู้ใช้วัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาเกิดความภาคภูมิใจ					
8. อยุ่เหมาะสมต่อวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา					
9. อยุ่เหมาะสมต่อการเรียนรู้จากแผนที่					
10. อยุ่เหมาะสมต่อการนำข้อมูลไปใช้งาน					

ข้อเสนอแนะ:

.....

ในความคิดเห็นของท่าน ท่านคิดว่าควรมีแผนที่เชิงวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาหรือไม่ ?

- ก่อสร้าง เพราะ:
- ไม่ก่อสร้าง เพราะ:

รูปที่ 26 แบบประเมินความพึงพอใจในการใช้แผนที่ฯ

รูปที่ 27 แผนภูมิแท่งแสดงพื้นที่การรับรู้เส้นทางและสถานที่สำคัญ

ผู้วิจัยได้มีโอกาสทำการประเมินผลความพึงพอใจในการใช้แผนที่ผ่านทาง การสัมภาษณ์และการกรอกแบบสอบถามจากคนในพื้นที่ นักท่องเที่ยว และผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ จำนวน 200 ท่าน ในช่วงเดือนมิถุนายน 2565 โดยแบ่งหัวข้อของการประเมินผลออกเป็น 4 หัวข้อ คือ การวัดผลพื้นฐานการรับรู้เส้นทางและสถานที่สำคัญของย่านเมืองเก่าสงขลา การวัดความพึงพอใจประเด็นต่าง ๆ 10 ประเด็น การเปิดโอกาสให้ผู้ประเมินได้ให้เสนอแนะ และการถามความคิดเห็นว่าควรมีแผนที่ฯ หรือไม่ (รูปที่ 26) โดยสรุปการประเมินความพึงพอใจทั้ง 4 หัวข้อ ได้ดังนี้ คือ

4.1 การวัดพื้นฐานของผู้ประเมินเกี่ยวกับการรับรู้เส้นทาง และสถานที่สำคัญในเมืองเก่าสงขลา พบว่ามีผู้ทราบน้อย 115 ท่าน (57.5%) ทราบค่อนข้างมาก 64 ท่าน (32%) ทราบครบถ้วน 13 ท่าน (6.5%) และไม่ทราบ 8 ท่าน (4%) ตามลำดับจากจำนวนผู้ประเมินมากไปหาน้อย (รูปที่ 27)

4.2 ประเด็นเรื่องความพึงพอใจแบบแยกประเด็น 10 อย่าง และผู้ประเมินสามารถให้ค่าความพอใจได้อย่างอิสระ โดยผู้วิจัยได้เลือกข้อมูลสถิติจากจำนวนผู้ประเมินได้ให้ค่าความพึงพอใจสูงสุด คือ 5 คะแนน มานำเสนอ พบว่า

3 อันดับแรก ที่มีจำนวนผู้ประเมินให้ความพอใจสูงสุด (5 คะแนน) คือ ประเด็นในเรื่อง

อันดับที่ 1 รูปแบบการนำเสนอจัดทำออกมาได้อย่างน่าสนใจ 83 ท่าน (41.5%)

อันดับที่ 2 ข้อมูลชัดเจน ตำแหน่งถูกต้อง 77 ท่าน (35.5%)

อันดับที่ 3 แสดงร่องรอยวัฒนธรรมและความเป็นมาอย่างเข้าใจง่าย 74 ท่าน (38%)

3 อันดับหลัง (จากน้อยไปมาก) ที่มีจำนวนผู้ประเมินให้ความพอใจสูงสุด (5 คะแนน) คือ ประเด็นในเรื่อง

อันดับที่ 1 มีความสะดวก สามารถเข้าใจ และใช้งานได้ง่าย 51 ท่าน (25.5%)

อันดับที่ 2 ช่วยประหยัดเวลาในการเดินทาง 55 ท่าน (27.5%)

อันดับที่ 3 ทำให้เข้าใจความเป็นมาของพื้นที่เมืองเก่าสงขลามากขึ้น 62 ท่าน (31%)

ข้อมูลเพียงพอต่อการใช้ประโยชน์จากแผนที่ 62 ท่าน (31%)

4.3 ข้อเสนอแนะที่เปิดโอกาสให้ผู้ประเมินแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ มีประเด็น ดังนี้

- รูปแบบแผนที่เล็กไป อ่านยาก ควรทำเป็นแผ่นพับเพื่อพกพาได้ง่าย
- แผนที่ฯ ควรลดเส้นสายต่าง ๆ ลงให้ดูเรียบง่ายขึ้น
- แผนที่ฯ ควรมีสีเพื่อใช้ในการจำแนกเนื้อหาต่าง ๆ
- แผนที่ฯ ควรเพิ่มสถานที่ที่น่าสนใจ

4.4 การสอบถามความคิดเห็นว่า ควรมีแผนที่เชิงวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา หรือไม่? ซึ่งจากผู้ประเมิน 200 ท่าน 199 ท่าน เสนอแนะว่า ควรมี และมีเพียง 1 ท่าน ที่เสนอว่า ไม่ควรมี

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 กระบวนการจัดทำแผนที่เชิงวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา ได้เริ่มจากการสำรวจพื้นที่ย่านเมืองเก่าและพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อเก็บข้อมูลข้อเท็จจริงที่เป็นประโยชน์สามารถใช้ประกอบการนำเสนอผ่านทางแผนที่ฯ ได้ ซึ่งระหว่างทำการเก็บข้อมูลพบว่า ข้อมูลในเชิงประวัติศาสตร์ ประวัติการตั้งถิ่นฐานของย่าน และข้อมูลรายละเอียดของพัฒนาการอาคารตึกแถวแต่ละหลังทั้งเชิงกายภาพและการปรับเปลี่ยนการใช้สอยกิจกรรมมีความน่าสนใจและสำคัญมากต่อความเข้าใจพัฒนาการและการอนุรักษ์และพัฒนาย่านเมืองเก่าสงขลา เช่นเดียวกัน

5.2 แผนที่ฯ ที่จัดทำควรมีความยืดหยุ่นในการสามารถที่จะแก้ไขปรับเปลี่ยนข้อมูลให้ถูกต้องตรงตามความเป็นจริง ดังนั้นการจัดพิมพ์แผนที่ฯ เพื่อแจกจ่ายให้คนในชุมชนและนักท่องเที่ยว อาจจะเป็นการจัดพิมพ์ปีละครั้ง และสามารถปรับแก้ไขให้เนื้อหาข้อมูลในแผนที่บางส่วนสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน รวมถึงอาจมีการพัฒนาแผนที่ฯ ดังกล่าวนี้ ปรับเปลี่ยนเป็นแผนที่ที่ให้ข้อมูลเฉพาะประเด็นใดประเด็นหนึ่งอย่างชัดเจน เพื่อช่วยประชาสัมพันธ์ย่านเมืองเก่าสงขลา

6. บทสรุป

6.1 แผนที่เชิงวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา ได้แสดงข้อมูลตำแหน่งของอาคารตึกแถวกรณีศึกษา ซึ่งใช้เกณฑ์ลักษณะทางกายภาพของอาคาร โดยสามารถจำแนกได้ 4 ประเภท และเลือกอาคารกรณีศึกษาประเภทละ 2 อาคาร โดยสำรวจจริงวัดและนำเสนออาคารกรณีศึกษาในสภาพปัจจุบัน แสดงตำแหน่งและรายละเอียดของแต่ละอาคารลงในแผนที่ฯ เพื่อให้ผู้ใช้แผนที่ฯ เข้าใจอาคารตึกแถวในย่านเมืองเก่าสงขลาในมิติของคุณค่าทางสถาปัตยกรรมมากยิ่งขึ้น และเพื่อให้แผนที่มีเนื้อหาเชิงวัฒนธรรมมากขึ้นกว่าแค่การสนใจในประเด็นของรูปแบบทางสถาปัตยกรรมอีกด้านของแผนที่ซึ่งแสดงตำแหน่งสิ่งปลูกสร้างและอาคารตึกแถวที่มีความโดดเด่นและเป็นตัวแทนแห่งกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สร้างอัตลักษณ์ให้แก่ย่านเมืองเก่าสงขลา โดยแบ่งตามเนื้อหาของวัฒนธรรมออกเป็น 5 ประเภท คือ การกินอยู่ อาคารพักอาศัยชั่วคราวเพื่อบริการการท่องเที่ยว ความเชื่อ ความศรัทธา พื้นที่สาธารณะเพื่อสนับสนุนกิจกรรมของคนในชุมชน และการพักอาศัยแบบดั้งเดิม โดยโครงการดังกล่าวเปิดเป็นพื้นที่สาธารณะให้ทุกคนสามารถแวะเยี่ยมชมและเข้าใจถึงกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สร้างอัตลักษณ์ให้แก่ย่านชุมชนเมืองเก่าสงขลาได้เป็นอย่างดี

6.2 แผนที่เชิงวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาที่ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้นจะเป็นต้นแบบที่แสดงถึงการเก็บข้อมูลตามกระบวนการระเบียบวิธีวิจัย ดังนั้นผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญในการจัดทำหนังสือสรุปกระบวนการวิจัยโดยเผยแพร่ผ่านทางสื่อออนไลน์เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจ และผลพลอยได้จากการทำการสำรวจจริงวัดอาคารกรณีศึกษาต่าง ๆ ผู้วิจัยยังสามารถได้รับฟังข้อมูลต่าง ๆ ที่สำคัญจากผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้ประกอบการในพื้นที่ โดยกรณีศึกษาหนึ่งที่ผู้วิจัยขออนุญาตเจ้าของโครงการทำการสำรวจจริงวัดอาคาร เพราะเป็นอาคารตึกแถวแบบจีนดั้งเดิม ซึ่งเคยเป็นอาคารและพื้นที่เก็บข้าวเปลือก และปัจจุบันเจ้าของอาคารได้ปรับปรุงอาคารเป็นห้องสมุด ยับ เย็น อบอุ่น โดยผู้วิจัยได้บูรณาการขอใช้พื้นที่ดังกล่าวออกแบบเสนอแนะทั้ง

ในส่วนพื้นที่ภายใน พื้นที่ภายนอก และสภาพแวดล้อม เพื่อเป็นพื้นที่ในการจัดนิทรรศการเสมือนจริงแสดงข้อมูลและกระบวนการศึกษาวิจัย

6.3 จากกระบวนการวิจัยสามารถตอบคำถามวิจัย 3 ข้อ ดังนี้ คือ 1) ข้อมูลจากการวิจัยสามารถแปลงเป็นข้อมูลทางกายภาพและกราฟิก ผ่านรูปแบบการจัดทำแผนที่เชิงวัฒนธรรมได้ โดยต้องคำนึงถึงการใช้สอยแผนที่ ที่ผู้ใช้สอยต้องสามารถอ่านเข้าใจได้ง่ายอย่างรวดเร็ว และมีการเผื่อการสามารถปรับปรุงพัฒนาแผนที่ให้ทันสมัยสอดคล้องกับข้อมูลที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา 2) จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสอบถามผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย พบว่าแผนที่เชิงวัฒนธรรมย่านเมืองเก่าสงขลา มีความจำเป็น ควรจะมี เพราะจะเป็นการเพิ่มความเข้าใจและทำให้เห็นคุณค่าในการอนุรักษ์และพัฒนา และสามารถต่อยอดข้อมูลจากกระบวนการจัดทำแผนที่ๆ จัดทำแผนที่ๆ ที่ให้ข้อมูลเฉพาะเจาะจงมากขึ้น หรือนำไปใช้พัฒนาเป็นแอปพลิเคชัน เพื่อให้ชาวบ้านและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถปรับเปลี่ยนเพิ่มข้อมูลให้ทันสมัยได้ 3) กระบวนการจัดทำแผนที่ๆ นี้ ได้สร้างการมีส่วนร่วมของชาวบ้านและนักท่องเที่ยวผ่านทาง การประเมินผลความพึงพอใจในการใช้แผนที่ๆ จากแบบสอบถาม 200 ชุดพบว่า มีผู้ทราบเส้นทางและสถานที่สำคัญของย่านเมืองเก่าน้อย คือ 115 ท่าน (57.5%) และส่วนใหญ่พอใจกับรูปแบบการนำเสนอของแผนที่ๆ ที่จัดทำออกมาได้อย่างน่าสนใจ คือ 83 ท่าน (41.5%) และการให้ข้อมูลชัดเจน ตำแหน่งถูกต้อง คือ 77 ท่าน (35.5%) และจากข้อเสนอแนะ ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด พบว่า ควรจัดทำรูปแบบแผนที่ๆ หลีกให้มีความใหญ่ขึ้น อ่านง่าย ควรทำเป็นแผ่นพับเพื่อพกพาได้ง่าย ลดเส้นสายต่าง ๆ ลงให้ดูเรียบง่ายขึ้น อาจใช้สีเพื่อการจำแนกเนื้อหาต่าง ๆ และควรเพิ่มสถานที่ที่น่าสนใจปรับตามสถานการณ์จริง

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐนิภรณ์ น้อยเสงี่ยม. (2559). การเปลี่ยนแปลงภูมิฐานเมือง และแนวทางการอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์สงขลา. **วารสารปริชาต มหาวิทยาลัยทักษิณ**. 29(2), 169-192.
- ดวงใจ นันทวงศ์. (2563). การพัฒนาแนวทางการประกอบการเพื่อสังคมเพื่อการอนุรักษ์เมืองเก่าสงขลา. **สารศาสตร์**. 2563(1), 1-13.
- พาฝัน นิลสวัสดิ์ ดุอาเมลัน. (2563). การพัฒนาศักยภาพมรดกทางประวัติศาสตร์ของเมืองเก่าสงขลาเพื่อเพิ่มมูลค่าในรูปแบบของการท่องเที่ยวเมืองเก่า. **วารสารวิทยาลัยสงฆ์ นครลำปาง**. 9 (2), 52-64.
- สุภาวดี เชื้อพราหมณ์. (2546). **ตึกแถว ผลผลิตทางกายภาพและวัฒนธรรมในชุมชนเมืองเก่า จังหวัดสงขลา**. (วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม, มหาวิทยาลัยศิลปากร).
- มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย และสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสงขลา. (2560). **โครงการจัดทำแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าสงขลา**. สงขลา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย.
- มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย และองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา. (2563). **โครงการจัดทำแผนแม่บทการบริหารจัดการโครงการปรับปรุงแหล่งโบราณสถานและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ (สงขลาสู่เมืองมรดกโลก)**. สงขลา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย.
- Chakcharoen, Y. (2016). **The Suitable Model of Accommodation for Tourism in Songkhla Old Town**. (Thesis for Master of Business Administration (Hotel and Tourism Management, International Program International College, Silpakorn University).
- Suwannachart, J. (2553). Songkhla Cultural Landscape. **Research Journal of Rajamangala University of Technology Srivijaya**. 2(1), 63-80.